

65. De zwarte zwaan

Verwacht het onverwachte of neem je verlies

Tegendenken gaat er vanuit dat als je maar lang genoeg doorvraagt en lang genoeg onderzoek doet het uiteindelijk goed komt. Want als je je doel helder hebt en alle feiten en belangen staan op een rij dan kan er niets meer misgaan. Punt is echter dat het onmogelijk is alle relevante feiten boven tafel te krijgen.

Stel ik wil investeren in zonnepanelen en ik doe onderzoek naar de feiten. Een deel is helder. Ik weet het aantal benodigde panelen, ik weet de prijs etc. Van sommige feiten weet ik dat ze van belang zijn maar ik ken ze niet. Bijvoorbeeld de toekomstige energieprij, van belang om mijn financieel rendement te kunnen bepalen. Die kan je dan proberen in te schatten, je kunt met scenario's werken en zo een heel eind komen. Er zijn echter ook feiten waarvan ik niet weet dat ik ze niet weet. Volkomen blinde vlekken die zeer belangrijk kunnen zijn, onvoorstelbare gebeurtenissen. Het is per definitie moeilijk hier een voorbeeld van te geven, want onvoorstelbaar, maar ik doe een poging. Een enorme vulkaanuitbarsting of een meteoriet waar mijn panelen weliswaar niet direct onder te lijden hebben maar die er wel voor zorgt dat tien jaar lang de zon flink verduisterd is. Hierdoor keldert het rendement van mijn panelen.

Nassim Nicholas Taleb noemt dit soort gebeurtenissen 'zwarte zwanen' en heeft hierover een lijvig maar zeer leesbaar boek geschreven. Eeuwenlang kenden Europeanen alleen witte zwanen. Alles in hun omgeving was bewijs voor het 'feit' dat er alleen witte zwanen bestonden. Alle zwanen die ze zagen waren wit en alles wat een andere kleur had, dat was geen zwaan. Het idee dat er een zwarte zwaan zou bestaan was kortom onvoorstelbaar. Totdat Australië werd ontdekt, daar leefden zwarte zwanen. Het schijnbaar onmogelijke was waarheid geworden. Er zijn dus zaken die je niet ziet maar die er wel zijn. Hoewel onvoorstelbaar, kunnen ze ooit van belang zijn.

Een dankbaar voorbeeld van Taleb is de kalkoen. Deze krijgt elke dag te eten van zijn baasje en na een paar dagen is de kalkoen er van overtuigd dat dit fijne leven altijd zo door zal gaan. Een andere werkelijkheid is ondenkbaar. Totdat het vijftiende december wordt en de kalkoen in de oven verdwijnt. Het baasje wist dat natuurlijk al lang.

Voor ons verhaal over tegendenken trekken we twee conclusies uit het boek van Taleb. Daarmee doen we geen recht aan zijn boek, maar toch.

Veel is onvoorstelbaar, veel hangt af van het toeval

Met onze beperkte historische kennis en ons beperkte denkvermogen kunnen we gewoon niet alles voorzien. Wat je ook allemaal bedenkt, hoe goed je tegendenken ook organiseert, je moet er altijd van uitgaan dat het mis kan lopen. Je zou kunnen zeggen dat hoort bij het leven. Neem je verlies, wijs geen schuldige aan maar constateer dat je gewoon pech hebt.

Daar staat tegenover dat we ook vaak geluk hebben. Succesvolle ondernemers? Succesvolle schrijvers? Vaak ook een kwestie van geluk, aldus Taleb.

We proberen altijd patronen te zien.

Mensen zijn altijd bezig op basis van het verleden patronen te ontdekken waarmee ze voorspellingen voor de toekomst kunnen doen. Als er dan een voorspelling is gedaan, zijn we tevreden en klampen we ons daar aan vast. Eigenlijk hebben we hier zelf al een mooi voorbeeld van gegeven. Lees de anekdote aan het eind van #64 over het canvasmodel en de bosbeheerders er nog maar eens op na. Het canvasmodel en enkele succesvolle bedrijven worden hier als voorbeeld gebruikt voor de bosbeheerders. Dit is blijkbaar een patroon dat werkt. Maar, het canvasmodel is nog maar enkele jaren oud en de meeste ondernemingen hebben helemaal geen lang leven, in ieder geval bestaan ze korter dan een bos.

Het probleem bij het zoeken van patronen is dat we onverwachte gebeurtenissen uit het verleden structureel marginaliseren terwijl die juist van het grootste belang zijn. Het patroon is misschien eerder dat er altijd onverwachte gebeurtenissen plaatsvinden (positief en negatief) dan dat deze gebeurtenissen vrijwel nooit plaatsvinden.

Taleb noemt het narratieve misleiding, het geloof in de mooie verhalen en daarmee de feiten uit het verleden zo selecteren en interpreteren dat er een mooi en (onbewust) wenselijk patroon ontstaat.





Taleb haalt in dit kader een discussie aan die hij had met een man die werkte bij Lehman Brothers (voormalige bank, nu failliet). De man had in *The Wall Street Journal* verklaard dat de wereldwijde koersdalingen die we in augustus 2007 hadden meegemaakt slechts één keer in de tienduizend jaar behoren voor te komen. Maar zegt Taleb, noch de man, noch zijn bedrijf zijn tienduizend jaar oud, dus waar haalt hij die wijsheid vandaan? Hoe komt hij bij dit patroon?

Een ander punt is dat voorspellingen en patronen uitgaan van een wereldmodel (#13-14)) waarin alles zich aan de statistieken houdt en mensen eerlijk zijn. Dat is natuurlijk helemaal niet zo, mensen liegen en bedriegen en statistieken houden te weinig rekening met extreme gebeurtenissen die zelden optreden.

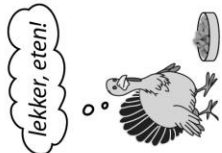

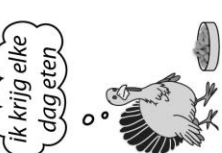


Hieruit trekken we de les dat ondanks mooie voorspellingen het toch goed is de consequenties van een afwijking van het voorspelde patroon te onderzoeken. Verwacht het onverwachte.

Zwarte zwanen, schijnbaar onmogelijke gebeurtenissen. In Europa was altijd volop bevestiging te vinden dat zwarte zwanen niet bestaan ...

... totdat Australië werd 'ontdekt'

	Zwanen en wit			Zwart en geen zwaan			Rood en geen zwaan			Het onmogelijke bleek mogelijk, een zwarte zwaan
---	---------------	--	--	---------------------	--	---	--------------------	--	---	--

Wat voor de een een zwarte zwaan is, hoeft dat voor de ander niet te zijn:

	18 maart	▲		19 maart	▲		20 maart	▲ ▲ ▲		24 december	▲		25 december
---	----------	---	--	----------	---	---	----------	-------	---	-------------	---	---	-------------

Afbeelding 63: Zwarte zwanen.